

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ФЕДУШКО ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 342.92

**СЛУЖБОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НОТАРІУСА:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Приватній установі
«Науково-дослідний інститут публічного права».

Науковий керівник –

доктор філософії в галузі права, доцент

Дерев'янка Наталія Зеновіївна,

Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука,
декан юридичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Тильчик В'ячеслав В'ячеславович,

Київський університет інтелектуальної власності та права,
професор кафедри адміністративного права,
інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін;

доктор юридичних наук, професор

Легеза Юлія Олександрівна,

Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
професор кафедри цивільного,
господарського та екологічного права.

Захист відбудеться «05» липня 2025 року о «13⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07 Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3 (зала вченої ради).

З дисертацією можна ознайомитися в національній бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14.

Автореферат розісланий «05» червня 2025 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т.П. Попович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Реформа системи нотаріату, його функціональних завдань та цілей діяльності, що ним вирішуються, спричинена переглядом підходів до встановлення його юридичної природи, яка набуває окремих ознак публічно-правового впливу на учасників суспільних відносин. Системі органів нотаріату державою делеговано виконання низки функцій, зокрема, функцій із державної реєстрації майнових прав та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, що в умовах воєнного стану набуває особливого значення як гарантія дотримання суб'єктивних прав приватної особи. Таким чином, діяльність нотаріату описується через поєднання приватно-правового та публічно-правового характеру, що має відобразитися на специфіці застосування стосовно таких суб'єктів заходів службової відповідальності.

Зазначене свідчить про актуальність вироблення комплексного підходу до застосування заходів службової відповідальності нотаріусів із врахуванням теоретичних розробок та практичних рекомендацій.

Необхідно відзначити досить значну кількість досліджень, що в різні часи присвячувались питанням функціонування органів нотаріату, варто акцентувати, що висвітлення механізму службової відповідальності нотаріусів не втрачає своєї актуальності через його законодавчу невизначеність та розпорошеність регулювання.

Загальнотеоретичні узагальнюючі підходи до встановлення змісту юридичної відповідальності висвітлено у працях таких учених, як: В.М. Бевзенко, Д.М. Белов, Ю.М. Бисага, В.М. Гарашук, Ю.О. Гаруст, Є.А. Гетьман, О.В. Джафарова, П.В. Діхтієвський, О.Ю. Дрозд, Т.О. Коломоєць, К.В. Куркова, Ю.О. Легеза, Д.М. Лук'янець, В.В. Тильчик, Ю.М. Шемшученко, А.М. Школик, та у працях багатьох інших науковців.

Предметно питання застосування заходів відповідальності нотаріусів досліджувались у наукових працях таких учених, як Т.С. Курило на тему «Адміністративно-правові засади протидії корупції у сфері здійснення нотаріальної діяльності в Україні» (2017 р.), П.О. Гезь на тему «Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері державної реєстрації в Україні» (2021 р.), С.А. Марущак на тему «Адміністративно-правова відповідальність нотаріуса та її співвідношення з іншими видами відповідальності» (2024 р.).

Водночас безпосередньо службова відповідальність нотаріуса, її адміністративно-правовий зміст не були предметом окремого наукового дослідження, що підкреслює актуальність, своєчасність і практичну значущість цієї дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Положення дисертації спрямовані на удосконалення реалізації положень Закону України «Про нотаріат»; постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України», «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану», «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса». Зміст, висновки та наукова новизна дисертації сприяють реалізації Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр., затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21.

Мета дослідження. Метою дослідження є здійснення узагальнення практики правозастосування та чинного законодавства України і зарубіжних країн щодо особливостей притягнення до службової відповідальності нотаріуса, а також обґрунтування пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення механізму її реалізації.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно виконати такі основні *задачі*:

- охарактеризувати правовий статус нотаріуса як складовий елемент системи органів публічної служби;
- встановити поняття та сутність інституту службової відповідальності нотаріуса як складника його правового статусу;
- визначити нормативно-правові засади притягнення нотаріуса до службової відповідальності;
- описати зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності;
- з'ясувати підстави притягнення нотаріуса до службової відповідальності;
- охарактеризувати провадження із притягнення нотаріуса до службової відповідальності;
- описати систему суб'єктів провадження із притягнення нотаріуса до службової відповідальності;
- обґрунтувати напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі притягнення до службової відповідальності нотаріусів.

Предметом дослідження є службова відповідальність нотаріуса – адміністративно-правовий аспект.

Методи дослідження. З метою досягнення завдань і цілей дослідження було використано систему філософських, загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Задля встановлення правової природи службової відповідальності застосовано метод єдності логічного й історичного, методи аналізу та синтезу (підрозділи 1.1, 1.2). Застосування визначення та опису особливостей правового статусу нотаріуса та підстав притягнення до службової відповідальності реалізовано через методу сходження від абстрактного до конкретного (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Через логіко-семантичний аналіз встановлено підстави притягнення нотаріуса до службової відповідальності, охарактеризовано особливості провадження із притягнення нотаріуса до службової відповідальності, а також описано систему суб'єктів провадження із притягнення нотаріуса до службової відповідальності (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4). Застосування структурно-логічного та порівняльно-правового методів покладено в основу зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності (підрозділ 2.1). Метод групування та прогнозування покладено в основу обґрунтування напрямів підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності (підрозділ 2.5).

Теоретичним підґрунтям кваліфікаційної наукової роботи стали наукові напрацювання теоретиків права, конституційного, адміністративного права та процесу.

Нормативну основу дисертаційного дослідження становить чинне національне та міжнародне законодавство, що містить норми, які регламентують питання організації та функціонування нотаріату загалом і інституту службової відповідальності зокрема. Особливу увагу приділено підзаконним нормативно-правовим актам Міністерства юстиції України щодо здійснення контролю за організацією діяльності нотаріату загалом і питань притягнення до відповідальності зокрема.

Емпіричну базу наукової роботи становлять довідки, публіцистичні праці та статистичні дані із реалізації механізму притягнення до службової відповідальності нотаріусів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в узагальненні практики правозастосування та чинного законодавства України і зарубіжних країн щодо особливостей притягнення до службової відповідальності нотаріусів, а також обґрунтування пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення механізму її реалізації. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і пропозицій, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано запровадження до національної системи права інституту службової відповідальності нотаріуса, що характеризується такими ознаками, як: зв'язок із виконанням службових обов'язків, що полягає у її застосуванні за допущення порушення нотаріусом своїх професійних обов'язків, що

регулюються законодавством, тобто за дії чи бездіяльність під час виконання службових функцій; нормативно-правова регламентація, що визначається спеціальними актами, які встановлюють обов'язки нотаріуса, вимоги до професійної етики та порядок притягнення до відповідальності; санкційний характер наслідків застосування у вигляді дисциплінарних стягнень, адміністративних стягнень, кримінально-правових покарань чи цивільно-правових санкцій; спеціальна мета, що полягає у забезпеченні якості нотаріальної діяльності, дотриманні професійних стандартів, законності та етичних норм, що сприяє захисту прав громадян і підвищенню довіри до нотаріальної системи; спеціальний порядок контрольно-координаційного впливу на діяльність органів нотаріату;

– на основі узагальнення зарубіжного досвіду та практики правозастосування в Україні обґрунтовано доцільність внесення змін до Закону України «Про нотаріат», де необхідним є закріплення таких категорій, як «службова відповідальність» та «службове правопорушення», та встановити систему стягнень, що можуть бути застосовані до нотаріусів у порядку дисциплінарного провадження, що мають складатися із: догани; відсторонення від права зайняття нотаріальною діяльністю; анулювання свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю; штрафу; зупинення свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю; заборони доступу до Державних реєстрів;

удосконалено:

– розуміння правового статусу нотаріуса, що є публічно-управлінським, що обґрунтовується реалізацією ними делегованих повноважень держави (зокрема, і державної реєстрації речових прав), але при цьому не є публічно-владним, що визначається відсутністю у таких суб'єктів заходів адміністративного примусу, що можуть бути ними застосовані до учасників засвідчувальних правовідносин;

– розуміння, що залежно від порядку застосування заходів службової відповідальності нотаріусів відрізняються такі презумпції, як презумпція невинуватості, що є характерною для розгляду та вирішення справ про кримінально-правове правопорушення чи справ про адміністративно-правове правопорушення; та презумпція винуватості, що є характерною для цивільного судочинства та адміністративного судочинства;

– підходи до розуміння реалізації провадження у справах про застосування заходів службової відповідальності відбуваються залежно від його функціонального призначення різним колом суб'єктів у судовому та позасудовому порядку;

дістали подальшого розвитку:

– розуміння підстав застосування службової відповідальності нотаріуса, які класифіковано: залежно від сфер діяльності нотаріуса (вчинення посвідчувальних дій, що мають юридичне значення; вчинення реєстраційних дій; вчинення виконавчих дій; вчинення інших дій, встановлених чинним законодавством); за місцем визначення (підстави, що настали за кордоном України; підстави, що настали в межах території України);

– розуміння провадження у справах застосування службової відповідальності нотаріусів, що диференційовано залежно від: підстав виникнення; сфери реалізації; наслідків, що настали чи могли настати з відповідним рівнем вірогідності; суб'єкта провадження та вирішення справи, визначення їх стадій, етапів або інших структурних елементів у послідовності їх реалізації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх використовують і надалі можуть бути використані в:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення питань щодо особливостей притягнення до службової відповідальності нотаріусів;
- *правотворчій сфері* – у межах унормування порядку притягнення нотаріусів до службової відповідальності на законодавчому рівні;
- *правозастосовній сфері* – для підвищення ефективності процедури притягнення до службової відповідальності нотаріусів;
- *освітньому процесі* – під час викладання дисциплін «Адміністративне право», «Сучасні проблеми адміністративного права», «Судові та правоохоронні органи», для підготовки лекцій і навчальних посібників із цієї тематики.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, сформульовані узагальнення та висновки оприлюднено на 4 науково-практичних конференціях: «The latest law developments» (м. Влоцлавек, Республіка Польща, 3–4 квітня 2024 р.); «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars» (м. Рига, Латвійська Республіка, 3–4 жовтня 2024 р.); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р.); «Theoretical foundations of law, public management and practice of their application» (м. Рига, Латвійська Республіка, 25–26 грудня 2024 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 5 статтях, з яких 4 статті опубліковані у наукових фахових виданнях України та 1 стаття – в іноземному виданні, а також апробовані на 4 науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із переліку умовних скорочень, вступу, двох розділів, які містять вісім підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, у т. ч. основного тексту – 169 сторінок. Список використаних джерел охоплює 214 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибраної теми дисертації, висвітлено її зв'язок із науковими програмами, планами й темами, проаналізовано загальний стан наукової розробленості теми; визначено мету й завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет, названо основні методологічні підходи до дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення

роботи, а також наведено відомості про апробацію і публікацію результатів дослідження, його структуру.

Розділ 1 «Загальнотеоретична характеристика інституту службової відповідальності нотаріуса» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Правовий статус нотаріуса як складовий елемент системи органів публічної служби»* визначено, що встановлення змісту категорії «правовий статус нотаріуса» має слідувати від встановлення загальнотеоретичних підходів до розуміння категорії «правовий статус».

На основі здійсненого узагальнення науково-теоретичних та практичних підходів до розуміння змісту категорії «правовий статус» визначено її розуміння як комплексної категорії, що характеризується структурністю, унормованістю та виконує функціонально визначення місця та ролі особи у суспільних правовідносинах, що за елементним складом формуються із: сукупності прав, свобод, обов'язків та відповідальності суб'єкта; правосуб'єктності, нормативного зв'язку із країною походження особи та набутим громадянством; кола гарантій та завдань, що вирішуються особою, завдання та функції держави, що здійснюються в межах правового статусу; залежить від функцій, виконання яких покладається на особу – носія статусу.

Правовий статус диференційовано залежно від його носія, що дозволяє виокремити статус фізичної особи, статус юридичної особи, статус посадової особи органу державної влади, статус посадової особи органу місцевого самоврядування, статус іноземця тощо, що дозволяє виокремити конституційно-правовий статус та галузево-правовий статус особи. Наголошено, що найбільша деталізація правового статусу особи здійснюється в її індивідуальному (чи персоніфікованому) статусі.

Обґрунтовано, що вивчення змісту правового статусу нотаріуса належить до галузево-правових категорій і встановлюється спеціальним Законом України «Про нотаріат», Правилами професійної етики нотаріусів України та іншими актами чинного законодавства України.

Обґрунтовано, що дослідження категорії «службова відповідальність нотаріуса» вимагає пошуку відповідей на питання доцільності віднесення такої особи до системи публічної служби, і у разі позитивної відповіді встановлення обсягу її правового статусу.

Встановлено, що нотаріус як член суспільства здатен виконувати як приватно-правові функції, так і публічно-правові функції.

Акцентовано, що правова природа нотаріату та визначення правового статусу нотаріуса залишаються спірними питаннями протягом тривалого часу, що пов'язується із відсутністю однозначного визначення правового статусу нотаріуса, як приватного, так і державного, що призводить до періодичних суперечностей щодо його належності до посадових або службових осіб, що, своєю чергою, може мати негативні правові наслідки. Визначено, що чинне законодавство України має певні кореляційні підходи, в межах яких нотаріат може бути віднесено до системи органів, на які покладається виконання обов'язків, які мають велике значення для держави та органів місцевого

самоврядування, задоволення як приватних, так і публічних інтересів, при цьому розуміння змісту правового статусу нотаріуса ускладнюється через відсутність узгоджених єдиних підходів до розуміння категорії «посадова особа».

За своїм статусом державна нотаріальна контора є юридичною особою публічного права, що функціонує в межах чинного законодавства, та її діяльність вимагає державної реєстрації.

На основі узагальнення положень чинного законодавства України у сфері нотаріату засвідчено наявність спеціального правового статусу як у завідувачів державних контор, так і у завідувачів державних нотаріальних архівів, що зумовлюється відповідним колом організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій посадових осіб.

При цьому акцентовано, що обсяг повноважень приватних і державних нотаріусів відповідно до Закону України «Про нотаріат» має визначатися як рівний та однаковий; підкреслено, що поділ нотаріусів на приватних та державних відбувається виключно виходячи з організаційної структури побудови відповідних контор і не залежить від обсягу повноважень, якими ці групи осіб володіють, але при цьому існують певні необґрунтовані відмінності у застосуванні заходів юридичної відповідальності до приватних та державних нотаріусів. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про нотаріат» встановлено, що шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних або недбалих дій державного нотаріуса, відшкодовується в порядку, передбаченому законодавством України; тоді як ст. 27 Закону України «Про нотаріат» визначає, що шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі. Визначено диференційований підхід до застосування службової відповідальності приватного та державного нотаріусів за: подання неправдивої інформації щодо будь-якого питання, пов'язаного із вчиненням нотаріальної дії; подання недійсних та/або підроблених документів; неповідомлення про відсутність чи наявність осіб, прав чи інтересів яких може стосуватися нотаріальна дія, за вчиненням якої звернулася особа» (ст. 27 Закону України «Про нотаріат»).

Встановлено, що спори за участю нотаріуса розглядаються: у порядку цивільного судочинства, якщо є позовами про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, про повернення стягнутого за виконавчим написом вирішуються судом у порядку цивільного судочинства за позовами боржників або зазначених осіб до стягувачів, якщо однією зі сторін відповідного спору є фізична особа; позовами про право в позовному провадженні розглядаються позови про оскарження дій нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису, коли йдеться виключно про порушення нотаріусом правил вчинення відповідної нотаріальної дії і при цьому позивачем не порушується питання про захист права відповідно до положень цивільного законодавства.

У підрозділі 1.2 «Поняття та сутність інституту службової відповідальності нотаріуса як складника його правового статусу» підкреслено, що функціонування службової відповідальності нотаріусів належить до системи гарантій належності виконання ними покладених на них обов'язків, створює умови для забезпечення ефективності здійснення функцій держави публічно-управлінськими особами. Акцентовано, що чинним законодавством України про нотаріат прямо не відмежовуються такі види відповідальності, як адміністративно-правова, кримінально-правова, цивільно-правова (майнова) та дисциплінарна, що створює необґрунтовані перешкоди до забезпечення ефективності службової відповідальності нотаріусів.

Визначено, що нотаріуси є суб'єктами службової відповідальності, що виникає у сфері: запобігання корупції; фінансового моніторингу; адміністративних реєстраційних процедур.

З'ясовано, що встановлення критеріїв розмежування предметної юрисдикції під час врегулювання спорів, пов'язаних із оскарженням дій, рішень чи бездіяльності нотаріусів, закріплено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 20 червня 2018 р. у справі № 820/4146/17, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 18 вересня 2018 р. у справі № 823/235/16, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 29 серпня 2018 р. у справі № 807/719/15 та низці інших судових постанов, де зазначено, що спори, де предметом оскарження є позовні вимоги, які стосуються виключно оцінки правомірності дій (рішення) реєстратора, вчинених (прийнятих) ним під час (за результатами) розгляду заяви особи про державну реєстрацію, за нею права власності мають публічно-правовий характер такого спору, тому мають розглядатися та вирішуватися за правилами адміністративного судочинства.

Зроблено висновок, що аналіз змісту діяльності як приватних нотаріусів, так і державних нотаріусів дозволяє засвідчити, що його складниками є два елементи: це, по-перше, здійснення діяльності як суб'єкта підприємницької діяльності та самозайнятої особи, по-друге, шляхом здійснення дій, пов'язаних із посвідченням юридичних фактів, статусу особи чи визначенням режимів майнових об'єктів. Встановлено, що нотаріуси мають контрольно-координуючий орган впливу на їхню систему, яким є Міністерство юстиції України, що є уповноваженим на ліцензування нотаріальної діяльності, а також є одним із уповноважених суб'єктів із застосування до державних та приватних нотаріусів заходів службової відповідальності.

Обґрунтовано необхідність запровадження до національної системи права України інституту «службової відповідальності нотаріуса». Розуміння службової відповідальності нотаріуса як правовідносин, які виникають у зв'язку з виконанням нотаріусом своїх службових обов'язків, визначених законодавством, що передбачає застосування дисциплінарних, адміністративних або за наявності тяжких порушень кримінальних санкцій у випадку недбалості, зловживання повноваженнями чи порушення професійних стандартів; а також заходи службової відповідальності можуть бути застосовані в порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності нотаріусів.

У підрозділі 1.3 «*Нормативно-правові засади притягнення нотаріуса до службової відповідальності*» встановлено, що визначення змісту нормативно-правових засад службової діяльності нотаріусів виходить із розуміння певної сукупності принципів, ідей, правил, світоглядних підходів та поглядів, концепцій, що мають бути покладені в основу регулювання відповідних правовідносин, встановлення способу створення або здійснення повноважень у сфері засвідчення юридичних фактів, характеристик об'єктів та суб'єктів.

Основоположні нормативно-правові засади притягнення нотаріуса до службової відповідальності класифіковано на такі групи: за юридичним рівнем акта, що їх визначають, – на конституційні та законодавчі; за сферами застосування – на принципи, що регулюють здійснення нотаріальної діяльності; принципи, що сприяють подоланню корупційних ризиків у нотаріальній діяльності; принципи, що реалізуються в межах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно; принципи, що реалізуються в межах державної реєстрації юридичних осіб, громадських об'єднань та фізичних осіб-підприємців; принципи, що забезпечують функціонування ринку капіталу та організованих товарних ринків.

Виокремлено такі групи засад службової відповідальності нотаріусів, як: соціальні (де зосереджуються моральні засади суспільства), загальноправові принципи (якими є верховенство права, законність, визначеність, запобігання проявам корупційних ризиків); галузево-правові (що безпосередньо встановлюються матеріальними та процесуальними актами у сфері застосування санкцій за вчинення правопорушення, пов'язаного зі здійсненням нотаріальної діяльності).

Встановлено, що, попри відсутність безпосереднього закріплення у чинному законодавстві у сфері службової відповідальності нотаріусів принципу справедливості, рівності та гуманізму, вони знаходять своє відображення у системі загальноправових і спеціально-юридичних принципів, зокрема, через: по-перше, дотримання таких загальноправових принципів, як принципи законності, юридичної визначеності, заборони свавілля, поваги до прав людини, верховенства права, обґрунтованості і доцільності (реалізують ідеї справедливості, рівності та гуманізму навіть без прямого їх формулювання в законодавстві); по-друге, втілення через спеціально-юридичні принципи (принципи, що регламентують, зокрема, невідворотність покарання, індивідуальність (персоніфікованість) та відповідальність лише за винне протиправне діяння, також відображають ці базові моральні ідеали); по-третє, через взаємну інтеграцію (принципи не функціонують ізольовано, а взаємно інтегровані та зумовлені, що дозволяє їм доповнювати один одного та створювати цілісну систему правових засад); через дотримання фундаментального значення для правової системи (група загальносоціальних принципів, що відображає соціальну цінність права, є основою для регулювання правовідносин і має вирішальне значення в контексті притягнення до відповідальності з огляду на їх правообмежувальний характер).

Розділ 2 «Реалізація інституту службової відповідальності нотаріуса: адміністративно-правові аспекти» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності»* визначено, що в зарубіжних країнах наявний досить жорсткий механізм службової відповідальності за недотримання режиму збереження нотаріальної таємниці.

Визначено, що законодавство Французької Республіки встановлює високі стандарти етичної поведінки, які гарантують, що всі дані, розкриті нотаріусу, залишаються конфіденційними, що сприяє відкритості клієнтів під час надання інформації, що є важливим для точного оформлення правових документів.

Визначено, що у Федеративній Республіці Німеччина режим дотримання нотаріальної таємниці є суворо регламентованим законодавством, що забезпечує високий рівень захисту інформації та прав клієнтів, де нотаріуси, згідно з вимогами Федерального закону про нотаріат (Bundesnotarordnung), мають обов'язок зберігати конфіденційність усіх даних, отриманих під час виконання нотаріальних дій. Встановлено, що порушення нотаріальної таємниці тягне за собою серйозні дисциплінарні та кримінальні санкції, що стимулює суворе дотримання правил. З'ясовано, що у Федеративній Республіці Німеччина припинення повноважень нотаріуса закінчується через: звільнення з посади (§ 48), досягнення граничного віку (§ 48a) або смерть, звільнення з посади через необхідність здійснення догляду за іншою особою (§§ 48b, 48c), набуття членства в асоціації адвокатів; остаточне засудження кримінального суду, яке призвело до втрати посади (§ 49), відсторонення від посади (§ 50), дисциплінарне рішення, яке набрало законної сили, у якому визнано звільнення з посади (§ 97).

Підкреслено, що в країнах Європи реалізація політики запобігання проявів корупції серед нотаріусів базується на їх визнанні як «позаштатних суддів» (Федеративна Республіка Німеччина), «позасудових суддів» (Італійська Республіка), що пов'язується із набуттям такими суб'єктами статусу посадових осіб органів публічної служби. Визначено, що посвідчувальні та виконавчі написи нотаріусів набувають особливої доказової сили під час розгляду та вирішення публічно-правових та приватно-правових спорів у країнах Західної Європи.

У підрозділі 2.2 *«Підстави притягнення нотаріуса до службової відповідальності»* визначено, що підстави службової відповідальності нотаріуса визначаються з урахуванням багатоаспектності нормативних підходів у: положеннях КУпАП, КК України, а також закріплюється згідно із механізмами, встановленими у ЦК України та нормах дисциплінарних службових статутів, а також положеннях Закону України «Про нотаріат».

Досліджено особливості визначення підстав застосування службової відповідальності нотаріусів в умовах воєнного стану, що закріплено у: нормативно-правових актах загальної дії; у нормативно-правових актах спеціальної дії, зокрема, у Постанові Кабінету Міністрів України від 28 лютого

2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», Постанові Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації», Постанові Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану»; Постанові Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 719 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану»; Постанові Кабінету Міністрів України від 9 травня 2023 р. № 469 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату, державної реєстрації та функціонування державних електронних інформаційних ресурсів в умовах воєнного стану».

Визначено, що до нотаріусів, які у своїй діяльності допустили правопорушення, можуть бути відповідно до норм чинного законодавства застосовано: штраф, що встановлюється положеннями КУпАП; блокування чи анулювання доступу до реєстрів; анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю тощо. Акцентовано, що виправлення технічної помилки є підставою для звільнення нотаріуса від накладення на нього стягнення.

До проблем визначення підстав застосування службової відповідальності нотаріусів віднесено: неналежність забезпечення реалізації принципу рівності у впровадженні інституту відповідальності приватних та державних нотаріусів; не виправдана розпорошеність норм про службову відповідальність та відсутність комплексного підходу до її реалізації; встановлення виду та підстав дисциплінарної відповідальності на підзаконному рівні всупереч вимогам законодавства.

У підрозділі 2.3 «Проведення із притягнення нотаріуса до службової відповідальності» визначено, що здійснення провадження у справах про службову відповідальність нотаріусів має відбуватися із дотриманням вимог процесуальних актів, зокрема, ст.ст. 34, 35 та 36 КУпАП, де зазначено, що: суб'єкт владних повноважень наділений необхідним обсягом дискреції, в межах якої може встановити факт наявності у справі пом'якшуючих обставин, включаючи і ті, що прямо законом не визначаються.

Аргументовано, що стадії провадження у справах застосування службової відповідальності нотаріусів мають бути диференційовані на: підготовчу стадію, де відбувається встановлення юрисдикції розгляду справи, відображається аналітична діяльність уповноваженого суб'єкта, під час якої має бути встановлено приналежність справи до його підвідомчості; стадію розгляду справи, коли відбувається дослідження обставин справи, юридична оцінка зібраної інформації на засадах повноти та всебічності; стадію ухвалення рішення у справі, що має відповідати вимогам встановлення істини у справі; факультативну стадію оскарження чи висунення протесту проти ухваленого рішення; стадію виконання ухваленого рішення.

На підставі узагальнення національної судової практики України та положень чинного законодавства України засвідчено про те, що документи нотаріального діловодства та архів приватного нотаріуса згідно з положеннями ст. 14 Закону України «Про нотаріат» є власністю держави і перебувають у володінні та користуванні приватного нотаріуса у зв'язку із здійсненням ним нотаріальної діяльності; при цьому приватний нотаріус зобов'язаний забезпечити зберігання документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса протягом усього строку здійснення ним нотаріальної діяльності. Акцентовано, що недотримання режиму нотаріальної таємниці, що відбулось внаслідок втрати нотаріального архіву чи його частини, є підставою для застосування до особи службової відповідальності у вигляді анулювання свідоцтва про право зайняття нотаріальною діяльністю.

У *підрозділі 2.4 «Суб'єкти провадження із притягнення нотаріуса до службової відповідальності»* визначено, що організація провадження у справах про застосування службової відповідальності до нотаріусів свідчить про диференціацію його учасників та їх поділ на осіб, уповноважених на вирішення справи, та осіб, що беруть участь у її розгляді та вирішенні, включаючи суб'єкта правопорушення. В адміністративно-судочинному процесі є більш деталізований порядок розподілу суб'єктів на групи, де виокремлюються: суд; сторони спору; інші особи, які беруть участь у спорі. Акцентовано, що визначений на законодавчому рівні перелік при цьому не відображує спеціальної ролі органів прокуратури, що здійснює представницькі функції, і при цьому може бути водночас і позивачем у справі.

Підкреслено, що здійснення дисциплінарного провадження у справах про застосування заходів службової відповідальності до нотаріусів є можливим у разі наявності трудових правовідносин між державним нотаріусом та його роботодавцем. З'ясовано, що нотаріуси (як приватні, так і державні) є суб'єктами відповідальності за порушення норм законодавства у сфері запобігання корупції та фінансового моніторингу, що свідчить про їх спеціальне функціональне призначення, яке не відображується виключно в межах професії, що ними реалізується, а є свідченням їх віднесення до системи суб'єктів, уповноважених на задоволення публічного та державного інтересів.

До системи суб'єктів провадження у справах про застосування службової відповідальності нотаріусів віднесено: Міністерство юстиції України та його територіальні управління, Нотаріальну палату України, що здійснюють розгляд справ про відповідальність нотаріусів за порушення етичних норм та стандартів, порядку здійснення посвідчувальних, виконавчих та реєстраційних дій нотаріусом; Національне агентство із запобігання корупції, що розглядає справи про порушення законодавства у сфері запобігання корупції; Міністерство фінансів України та Державну службу фінансового моніторингу України – з питань дотримання нотаріусами законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – запобігання та протидія).

Встановлено, що Міністерство юстиції України у сфері застосування службової відповідальності нотаріусів виконує: організаційні повноваження; інформаційні повноваження; контрольно-координаційні та контрольно-наглядові повноваження. Визначено, що Нотаріальна палата України у сфері застосування заходів службової відповідальності нотаріусів виконує такі повноваження: представницькі, правозахисні, інформаційно-освітні, контрольно-координаційні та заохочувальні, інші повноваження.

Визначено, що нотаріуси, як суб'єкти первинного фінансового моніторингу, підлягають контролю з боку Держфінмоніторингу України, що здійснюється шляхом аналізу інформації, отриманої від нотаріусів про фінансові операції клієнтів, особливо тих, які мають ознаки підозрілості або перевищують законодавчо встановлені порогові суми.

У підрозділі 2.5 *«Напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності»* визначено, що обґрунтування напрямів підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності має встановлюватися із впровадженням принципу персоніфікації та індивідуалізації.

Визначено, що виникнення підстав застосування службової відповідальності нотаріусів пов'язується безпосередньо із внутрішньою організацією діяльності такої особи, тоді її публічно-правовий статус також має бути відображено у застосуванні деліктних механізмів.

На основі публічно-правового характеру службової відповідальності нотаріуса засвідчено, що якість здійснення нотаріальних дій позначається не лише на інтересах безпосередніх учасників засвідчувальних чи реєстраційних дій, але і на тому, як загалом відбувається захист прав та законних інтересів нотаріусом, що, зокрема, позначено у ст. 18 ЦК України.

Обґрунтовано, що на основі унікального характеру відповідальності нотаріусів є необхідним на законодавчому рівні визначити окрему методологічну та практичну конструкцію категорії «службова відповідальність» та визначити підстави її застосування. Аргументовано необхідність доповнення ст. 97-1 Закон України «Про нотаріат» у такій редакції:

«Стаття 97-1. Службова відповідальність

Службова відповідальність – це правовідносини, які виникають у зв'язку з виконанням нотаріусом своїх обов'язків, визначених законодавством.

Службове правопорушення – неналежне та нереальне виконання нотаріусом, покладених на нього обов'язків» (додаток Б).

Встановлено доцільність здійснення законодавчого тлумачення та систематизації *стягнень, що застосовуються до нотаріусів, задля чого запропоновано доповнити Закон України «Про нотаріат» ст. 97-2 у такій редакції:*

«Стаття 97-2. Стягнення, що застосовуються до нотаріусів

У порядку дисциплінарного провадження до нотаріусів за вчинення службового правопорушення можуть бути застосовані такі стягнення, як:

- 1. Догана.*
- 2. Відсторонення від права зайняття нотаріальною діяльністю.*
- 3. Анулювання свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю.*
- 4. Штраф.*
- 5. Зупинення свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю.*
- 6. Заборона доступу до Державних реєстрів.*

Розмір штрафу визначається у подвійному розмірі, якщо допущення службового правопорушення нотаріусів відбулось із корисною метою» (додаток Б).

Встановлено, що сприятиме впровадженню та дотриманню принципів рівності застосування заходів службової відповідальності до нотаріусів доповнення ст. 166-11 КУпАП «Порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», ст. 166-23 КУпАП «Порушення порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» примітками, де встановити, що особами, які вчинили дії, передбачені цими статтями, розуміються: особи, що уповноважені на вчинення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, у тому числі приватні та державні нотаріуси.

Акцентовано, що сприятиме забезпеченню ефективності службової відповідальності нотаріусів розвиток можливості для забезпечення реалізації в межах їхньої діяльності медіативної функції.

ВИСНОВКИ

У висновках на основі узагальнення практики правозастосування та чинного законодавства України і зарубіжних країн щодо особливостей притягнення до службової відповідальності нотаріуса розв'язано важливе наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення механізму її реалізації, що відображено в теоретичних і практичних напрацюваннях, які викладені як у пунктах наукової новизни, так і у висновках.

1. Акцентовано, що правова природа нотаріату та визначення правового статусу нотаріуса залишаються спірними питаннями протягом тривалого часу, що пов'язується із відсутністю однозначного визначення правового статусу нотаріуса, як приватного, так і державного, що призводить до періодичних суперечностей щодо його належності до посадових або службових осіб, що, своєю чергою, може мати негативні правові наслідки. Визначено, що чинне законодавство України має певні кореляційні підходи, в межах яких нотаріат може бути віднесено до системи органів, на які покладається виконання обов'язків, які мають велике значення для держави та органів місцевого

самоврядування, задоволення як приватних, так і публічних інтересів, при цьому розуміння змісту правового статусу нотаріуса ускладняється через відсутність узгоджених єдиних підходів до розуміння категорії «посадова особа».

На основі узагальнення положень чинного законодавства України у сфері нотаріату засвідчено наявність спеціального правового статусу як у завідувачів державних контор, так і у завідувачів державних нотаріальних архівів, що зумовлюється відповідним колом організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій посадових осіб. При цьому акцентовано, що обсяг повноважень приватних і державних нотаріусів відповідно до Закону України «Про нотаріат» має визначатися як рівний та однаковий; підкреслено, що поділ нотаріусів на приватних та державних відбувається виключно виходячи з організаційної структури побудови відповідних контор і не залежить від обсягу повноважень, якими ці групи осіб володіють, але при цьому наявні певні необґрунтовані відмінності у застосуванні заходів юридичної відповідальності до приватних та державних нотаріусів.

2. Визначено, що метою службової відповідальності є забезпечення законності, неупередженості та високих етичних стандартів у нотаріальній діяльності, а також захист прав і законних інтересів громадян та організацій шляхом створення належних умов та гарантій для здійснення адміністративних реєстраційних та посвідчувальних дій.

3. Зроблено висновок, що основоположними нормативно-правовими засадами службової відповідальності нотаріусів є сукупність положень чинного законодавства України, звичаїв та ідей, правової доктрини, що дозволяють за умови їх належної реалізації забезпечити ефективність дії механізму здійснення завдань та функцій із посвідчення права, а також фактів, що мають юридичне значення.

Визначено протиріччя положень Правил професійної етики нотаріусів України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 7 червня 2021 р. № 2039/5, із вимогами п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України.

4. Узагальнено міжнародні практики визначення стандартів застосування службової діяльності, що дозволило зробити такі висновки, як: наявність моделі суворого нормативно-правового регулювання (так, у країнах із розвиненою нотаріальною системою (наприклад, у Федеративній Республіці Німеччина, Королівстві Швеція чи Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії), де прийнято спеціалізовані закони та кодекси, які чітко визначають права, обов'язки та відповідальність нотаріусів, що створює правову базу для запобігання корупційним ризикам і встановлює жорсткі механізми відповідальності); прозорість і електронізація процесів, що вимагає впровадження електронних систем у нотаріальній діяльності, що значно знижує ризики маніпуляцій і сприяє відкритості процесів та дозволяє мінімізувати людський фактор та знизити можливості для корупційних дій; наявність моделі незалежності контролюючих органів у сфері нотаріату та проведення

регулярного аудиту діяльності нотаріусів, що забезпечує оперативне виявлення порушень та прийняття дисциплінарних заходів; застосування професійних етичних стандартів, що сприяють формуванню культури прозорості та доброчесності у професії; співпраця між державними структурами та професійними асоціаціями; профілактичні заходи та навчання, що сприяють формуванню високого професійного стандарту та зниженню ризиків корупції.

5. Акцентовано, що нотаріуси несуть відповідальність як суб'єкти, які перебувають в одному переліку з органами публічної служби, якими є сфери запобігання корупції та фінансовий моніторинг, так і будучи спеціальним суб'єктом відповідальності за здійснення дій, що належать до їх компетенції за їх безпосереднім функціональним призначенням.

6. Визначено, що провадженням у справах про застосування службової відповідальності до нотаріуса необхідно розуміти сукупність процедурних дій реагування держави та її органів на недотримання нотаріусами вимог та режиму нотаріальної таємниці, надання публічних реєстраційних послуг та інших видів діяльності нотаріуса, законодавства про запобігання корупції та фінансового моніторингу, що створює загрозу дотриманню інтересів особи та суспільства у засвідченні юридичних фактів.

7. Підкреслено, що нотаріус як суб'єкт провадження у справах про службову відповідальність визначається багатоаспектністю реалізації, яка зумовлюється як їх спеціальним обсягом професійної компетенції, так і пов'язується із колом делегованих повноважень, виконання яких на них покладено державою. Визначено, що встановлення у чинному законодавстві окремих норм, що мали б закріпити особливості відповідальності нотаріуса, який у своєму статусі поєднує повноваження із виконання функцій держави, але при цьому є суб'єктом, що здатен забезпечити досягнення балансу приватного та публічного інтересів учасників справи, бути медіатором у відповідних відносинах тощо.

8. Аргументовано, що підвищенню ефективності застосування службової відповідальності нотаріусів сприятиме впровадження таких організаційних напрямів, як: створення та функціонування системи єдиного нотаріату, в межах якої має бути гарантовано дотримання принципу рівності, в тому числі подолані необґрунтовані розмежування відповідальності приватних та державних нотаріусів; діджиталізація нотаріальної діяльності, що сприятиме зменшенню проявів технічних помилок, внаслідок яких відбувається порушення майнових прав людини, прав людини на її самовираження тощо; удосконалення здійснення саморегулювання нотаріальної професії, що повинно відбуватися шляхом збільшення його ролі у застосуванні обмежувальних заходів впливу на нотаріусів, а також створенні умов для їх професійного розвитку та здобуття нових компетентностей, зокрема, у здійсненні медіативної функції. Значну кількість реформ, спрямованих на вдосконалення системи функціонування нотаріату, вже було започатковано в Україні, зокрема, йдеться про реформу із цифровізації нотаріальної діяльності.

Визначено доцільність внесення змін до актів чинного законодавства України, зокрема: до Закону України «Про нотаріат» шляхом його доповнення окремою главою 7-1 «Службова відповідальність», де аргументовано запровадження ст. 97-1 «Службова відповідальність» та ст. 97-2 «Стягнення, що застосовуються до нотаріусів»; до Кодексу України про адміністративні правопорушення у частині перегляду нормативного змісту ст. 166-11 та ст. 166-23; до Наказу Міністерства юстиції України від 7 червня 2021 р. № 2039/5 «Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України», до Розділу XIX «Відповідальність за порушення цих Правил» щодо нормативного визначення порядку застосування службової відповідальності.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Федушко О.М. Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення здійснення процедури притягнення нотаріуса до службової відповідальності. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 5(65). Р. 255–259 DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.5.41>.
2. Федушко О.М. Правовий статус нотаріуса як складовий елемент системи органів публічної служби. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 651–654. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.97>.
3. Федушко О.М. Розуміння правового статусу нотаріуса у системі органів публічної служби. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 4(86). С. 223–226. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.36>.
4. Федушко О.М. Адміністративно-правовий статус державних та приватних нотаріусів. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 360–364. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.48>.
5. Федушко О.М. Нормативно-правові засади притягнення нотаріуса до службової відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 673–675. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/158>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Федушко О.М. Професійні самоврядні організації нотаріату у механізмі службової відповідальності. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 315–318. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-74>.
2. Федушко О.М. Підстави службової відповідальності нотаріуса: нормативно-правовий аспект. *Proceedings of the international scientific conference “Advances in law: the view of domestic and foreign scholars”*, Riga, the Republic of Latvia, October 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 333–335. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-86>.

3. Федушко О.М. Нормативно-правове регулювання службової відповідальності нотаріуса в умовах воєнного стану. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 458–461. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-124>.

4. Федушко О.М. Класифікація підстав застосування службової відповідальності нотаріуса. *Proceedings of the international scientific conference “Theoretical foundations of law, public management and practice of their application”*, Riga, the Republic of Latvia, December 25–26, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 287–289. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-68>.

АНОТАЦІЇ

Федушко О.М. Службова відповідальність нотаріуса: адміністративно-правовий аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2025.

У роботі здійснено характеристику інституту службової відповідальності нотаріуса з точки зору адміністративно-правового регулювання. Обґрунтовано запровадження до національної системи права інституту службової відповідальності нотаріуса, що характеризується такими ознаками, як: зв'язок із виконанням службових обов'язків, що полягає у її застосуванні за допущення порушення нотаріусом своїх професійних обов'язків, що регулюються законодавством, тобто за дії чи бездіяльність під час виконання службових функцій; нормативно-правова регламентація, що визначається спеціальними актами, які встановлюють обов'язки нотаріуса, вимоги до професійної етики та порядок притягнення до відповідальності; санкційний характер наслідків застосування у вигляді дисциплінарних стягнень, адміністративних стягнень, кримінально-правових покарань чи цивільно-правових санкцій; спеціальна мета, що полягає у забезпеченні якості нотаріальної діяльності, дотриманні професійних стандартів, законності та етичних норм, що сприяє захисту прав громадян і підвищенню довіри до нотаріальної системи; спеціальний порядок контрольного-координаційного впливу на діяльність органів нотаріату.

На основі узагальнення зарубіжного досвіду та практики правозастосування в Україні обґрунтовано доцільність внесення змін до Закону України «Про нотаріат», де необхідним є закріплення таких категорій, як «службова відповідальність» та «службове правопорушення», та встановити систему стягнень, що можуть бути застосовані до нотаріусів у порядку дисциплінарного провадження, що мають складатися із: догани; відсторонення від права зайняття нотаріальною діяльністю; анулювання свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю; штрафу; зупинення свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю; заборони доступу до Державних реєстрів.

Удосконалено розуміння правового статусу нотаріуса, що є публічно-управлінським, що обґрунтовується реалізацією ними делегованих повноважень держави (зокрема, і державної реєстрації речових прав), але при цьому не є публічно-владним, що визначається відсутністю у таких суб'єктів заходів адміністративного примусу, що можуть бути ними застосовані до учасників засвідчувальних правовідносин.

Обґрунтовано розуміння, що залежно від порядку застосування заходів службової відповідальності нотаріусів відрізняються такі презумпції, як презумпція невинуватості, що є характерною для розгляду та вирішення справ про кримінально-правове правопорушення чи справ про адміністративно-правове правопорушення; презумпція винуватості, що є характерною для цивільного судочинства та адміністративного судочинства.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, адміністративний делікт, адміністративно-деліктні правовідносини, вина, нормативно-правове регулювання, публічна служба, публічний інтерес, службова відповідальність.

Fedushko O.M. Official responsibility of a notary: administrative and legal aspect. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a candidate degree in law sciences by speciality 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. – Uzhgorod National University, Uzhhorod, 2025.

The work characterizes the institution of official responsibility of a notary from the point of view of administrative and legal regulation. The introduction of the institution of official responsibility of a notary into the national legal system is justified, which is characterized by such features as: connection with the performance of official duties, which consists in its application for the admission of a violation by a notary of his professional duties regulated by law, that is, for actions or inaction during the performance of official functions; regulatory and legal regulation, determined by special acts that establish the duties of a notary, requirements for professional ethics and the procedure for bringing to justice; sanctioning nature of the consequences of application in the form of disciplinary sanctions, administrative sanctions, criminal penalties or civil sanctions; special goal, which is to ensure the quality of notarial activities, compliance with professional standards, legality and ethical norms, which contributes to the protection of citizens' rights and increasing trust in the notarial system; special procedure for control and coordination of influence on the activities of notary bodies.

Based on the generalization of foreign experience and law enforcement practice in Ukraine, the expediency of amending the Law of Ukraine “On Notaries”, where it is necessary to consolidate such categories as “official responsibility” and “official offense”, and to establish a system of penalties that can be applied to notaries in disciplinary proceedings, which should consist of: reprimand; suspension from the right to engage in notarial activities; cancellation of the certificate of notarial activities; fine; suspension of the certificate of notarial activities; prohibition of access to State Registers.

The understanding of the legal status of a notary, which is public-administrative, which is justified by the implementation of the state's delegated powers (in particular, state registration of property rights), but at the same time is not public-authority, which is determined by the absence of administrative coercion measures by such subjects that can be applied to participants in certification legal relations, has been improved.

The understanding has been substantiated that, depending on the procedure for applying measures of official responsibility of notaries, such presumptions differ as the presumption of innocence, which is characteristic of the consideration and resolution of cases of criminal offenses or cases of administrative offenses; and the presumption of guilt, which is characteristic of civil proceedings and administrative proceedings.

It is emphasized that the notary as a subject of proceedings in cases of official liability is determined by the multifaceted nature of implementation, which is determined both by their special scope of professional competence and is associated with the range of delegated powers, the implementation of which is entrusted to them by the state. It is determined that the establishment of separate norms in the current legislation that should fix the features of the responsibility of a notary, who in his status combines the powers of performing state functions, but at the same time is a subject capable of ensuring the achievement of a balance of private and public interests of the participants in the case, being a mediator in relevant relations, etc.

It is argued that the implementation of such organizational directions as: the creation and functioning of a unified notary system, within which compliance with the principle of equality must be guaranteed, including overcoming unjustified distinctions in the responsibility of private and public notaries; digitalization of notarial activities, which will contribute to reducing the manifestations of technical errors, which result in violations of human property rights, human rights to self-expression, etc.; improving the implementation of self-regulation of the notarial profession, which should occur by increasing its role in applying restrictive measures of influence on notaries, as well as creating conditions for their professional development and acquisition of new competencies, in particular, in the implementation of the mediating function. A significant number of reforms aimed at improving the system of functioning of the notary public have already been initiated in Ukraine, in particular, we are talking about a reform on the digitalization of notarial activities.

Key words: administrative offense, administrative tort relations, administrative tort, guilt, official responsibility, public interest, public service, regulatory and legal regulation.

Підписано до друку 04.06.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1137.
Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.

